

MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİNDE MEHMET AKİF VE İSLAMCILIK*

*Emin OBA***

*Dinçer ÖZTÜRK***

*Hulusi GÜRBÜZ***

ÖZET

Mehmet Akif Ersoy edebi kişiliği, ahlakı ve yaşam tarzı ile örnek bir insan modelidir. İstiklal Marşı şairi olarak da bilinen Akif, Türk halkının gönlünde taht kurmuştur. Sadece Türkiye'deki Türklerin değil, diğer coğrafyalarda yaşayan Türklerinde gönlünü fethetmiş, sevgisini kazanmıştır.

Çalışmamızda, Mehmet Akif'in İslamcılık fikirleri ve faaliyetleri hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır. Akif'in İslamcılık fikri için yaptıklarına değinilmiştir. Onun İslamcılık anlayışı ve beklentilerinin neler olduğu ve bu beklentileri gerçekleştirmek için yaptığı çalışmalar dikkate alınmıştır. Akif halkı, Asr-ı Saadet zamanındaki İslam yaşamı gibi, bir hayatın yaşanması gerektiği fikrini savunmuştur. Bunu vaazlarında dile getirmiştir. Burada Akif'in daha çok Anadolu'da verdiği vaazlara dikkat çekilmek istenmiştir (Kastamonu Nasrullah Camii Vaazı, Balıkesir Zağanos Paşa Camii Vaazı gibi).

Mehmet Akif'in Milli Mücadele'deki faaliyetleri ve fikirleri verilmeye çalışılmıştır. Akif, Müslüman toplumların, Gayr-ı Müslim toplumların boyunduruğu altında yaşayamayacağı fikrini savunmuştur. Osmanlı devletinin yıkılma sürecine girmesinden dolayı, imparatorluğun bünyesinde yaşayan devletlerin kendi kaderinin tayin etmesi gerektiği fikrini savunarak, Milli Mücadeleye her alanda destek vermiştir. Bu doğrultuda Anadolu'nun çeşitli yerlerinde vaazlar vermiş, halkın milli mücadeleye destek vermelerini istemiştir.

Ayrıca, çalışmamızda Akif'in Sebilü'r-reşad ve Sırat-ı Müstakim'deki konumu hakkında bilgilere de yer verilmiştir. Akif, bu mecmualar aracılığıyla Milli Mücadeleyi eserleriyle desteklemiştir. Akif'in siyasi yönü üzerinde de durulmuştur. O siyasetin her türlüşünden kaçınmıştır, daha ileri giderek siyaset kelimesinden bile uzak durmuştur. Siyasetten Allah'a sığınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Akif, İslamcılık, Milli Mücadele, siyaset.

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Okt. Fatih Üniversitesi TÖMER, El-mek: eminoba@hotmail.com

** Okt. Iğdır Üniversitesi, El-mek: dincer_ozturk@hotmail.com

** Kocaeli Üniversitesi Doktora Öğrencisi, El-mek: hulusi.grbz@gmail.com

MEHMET AKİF AND ISLAMISM DURING THE NATIONAL STRUGGLE

ABSTRACT

Mehmet Akif Ersoy is an exemplary model in terms of his literary personality, morality and lifestyle. Mehmet Akif known as a poet for National Anthem, was enthroned in the hearts of Turkish people. He have conquered the hearts of Turkish people not only those who lives in Turkey but also others living all around the world.

In our study, we have tried to provide information about Mehmet Akif's Islamist ideas and activities. His ideas and his efforts for Islamism has been mentioned. Especially, his understanding of Islamism and his expectations from Islamist people are taken into account while studying his works. Mehmet Akif defended the idea of living Islam as people who were performing Islam during the age of Prophet called "Asr-ı Saadet" (Golden era of Islam). He lectured this idea many times in his speeches. In this study, I want to focus more Akif's preaches, talks done in Anatolia such as Kastamonu Nasrullah Mosque Sermon, Balıkesir Zağanos Pasha Mosque Sermon.

Moreover, Mehmet Akif's activities in the National Struggle and his ideas have been submitted here. Akif always supported the idea that is Muslim societies cannot live under rule of the non-Muslim communities. During the collapse of the Ottoman Empire, he suggested the idea of freedom which was self-determination of states by each nations living under Ottoman Empire. He gave support to National Struggle in all platforms with his ideas. For this aim, he has been preached many times in various parts of Anatolia and called people to support National Struggle.

In addition, our study included information about Akif in the perspective of "Sebilü'r-Reşad" and "Sırat-ı Müstakim". Akif supported the National Struggle with his works through these magazines. Furthermore, Mehmet Akif's political view is being focused. Basically, he abstained from all kinds of politics. He even avoided using the word "politics". He took refuge in Allah from politics.

Key Words: Mehmet Akif, National Struggle, politics, Islamism.

Giriş

Mehmet Akif Ersoy denilince, akla ilk gelen yazmış olduğu İstiklal Marşı ve ona yakıştırılan “vatan şairi” kelimesidir. Akif hayatı, yaşayışı, duruşuyla bir örnek timsalidir. Yaşamını maddi sıkıntılarla geçiren şair, kendi sıkıntılarında çok Türk milletinin sıkıntılarıyla uğraşarak hayatını devam ettirmiştir. Yaptığı işten hiçbir zaman sıkılmamış, isyan etmemiştir. Kendi menfaatini bir yana bırakıp, halkın menfaatini düşünmüştür. Vatan toprağını gezerek halkın içinde bulunduğu zor durumu gören şair, halkın kurtulması için hayatının geri kalanını, milletinin menfaatine adanmıştır.

O yaşadığı dönemde, halkın içinde bulunduğu buhrandan kurtulmaları için, fikirleriyle topluma yön vermiştir. Akif, fikirleri ve yazmış olduğu şiirleriyle toplumun kurtuluş mücadelesine

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/12 Fall 2014

katkıda bulunmuştur. Hem yaşadığı dönemde hem de günümüzde milleti için yaptığı fedakârlıklar unutulmamıştır. Bu gün hala Mehmet Akif için anma etkinlikleri düzenlenmektedir. Onunla ilgili çok sayıda akademik çalışmalarla beraber hatırat tarzında yazılarda kaleme alınmıştır. Akif, yaptıklarıyla kendi dönemi ve günümüzdeki şairlere de örnek olmuştur. Mehmet Akif, eserlerini halkın diliyle söylemiş, bir halk adamıdır.

1. Mehmet Akif ve İslamcılık

Bilindiği Akif, İslamcı bir şair olarak tanınmaktadır. Çocukluğunda aldığı dini derslerin etkisi de vardır. Onun bu İslamcı söylemi, halkın arayış içinde olduğu bir zamanda, Osmanlı'nın son dönemlerinde ortaya çıkan fikir akımları zamanında, halkın sıkıntılarını gidermek için ortaya attığı fikir akımlarından kaynaklanmaktadır. Bu buhranlı dönemde halk kurtuluşu için bir dayanak aramakta ve bu dayanakları da ortaya atılan fikir akımları olmaktadır. Bu fikir akımlarını temsil edenlerde dönemin önde gelen yazarları, şairleri, devlet adamlarıdır. Akif de İslamcı söylemle halkın kurtuluşu ereceğini düşünerek, İslamcılık akımının en büyük savunucularından olmuştur.

Mehmet Akif, Türkçülük akımının ortaya çıkması ve Osmanlı toplumunda bu akımın tutmayacağı fikrine inanarak İslamcılık akımını savunmuştur. Türkçülük akımı, sadece Türk milletinden olanların tekbir çatı etrafında birleştirmeyi hedefleyen bir akım olarak görmüştür. Akif, bu duruma karşı çıkararak milletin İslamcılık yönü ile bir çatı altında toplanması fikrini savunmuştur.

*Gerçekten ırkı, dili, muhiti, adetleri, kısaca her şeyi bir diğerine zıt olan bu kadar milleti Müslümanlık kardeş yaptı, kavmiyeti ve ırkçılığı aradan kaldırmıştı (...) Şimdiye kadar bu bağ sayesinde kardeş gibi yaşadık. Zaten Müslümanlıkta milliyetçilik yoktur.*¹

*Küfr olur, başka değil, kavmini sürmek ileri,
Arab'ın Türk'e, Laz'ın Çerkez'e yahut Kürd'e,
Acemin Çinliye rüçhanı mı varmış? Nerde?
(...) Fikr-i kavmiyeti şeytan mı sokan zihnimize²*

İlk olarak tüm İslam birliğinin bir araya toplanması fikrini savunurken, daha sonra Anadolu ve Balkan topraklarındaki Müslümanların bir araya getirilmesi fikrini savunmuştur.³ Bu bilgiler ışığında, (İslam'da milliyetçilik kelimesi, Müslümanların tamamı, toplamı için kullanılan bir kelimedir) Akif'i milliyetçi bir şair olarak kabul edebiliriz. Akif bu fikirler deryasında halkı kurtuluşa ve huzura kavuşturmak için, İslamcılık fikrini savunarak onların refaha kavuşturmayı amaçlamıştır.

Mehmet Akif, İslam âlemindeki bu gidişattan rahatsız olmakta buna bir çözüm getirebilmek için İslamcılık fikrini savunmuştur. İslam âlemindeki düşkünlüğün, İslam dininin mahiyetinden değil, bu dinin itikat ve amele müteallik esaslı hükümlerini anlamakta ve tatbik etmekte yanlış yollara gidilmesinden ileri geldiğine inanmaktadır.⁴ Müslümanlara asıl Müslümanları anlatmak, açıklamak amacıyla İslamcılık fikri etrafında eserlerini kaleme almıştır.

¹ Efecan İnceoğlu, Türkiye'de Siyasal İslamcılığın Evrimi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2009, s.24.

² Mehmet Akif Ersoy Safahat, Morpa Kültür yayınları, İstanbul, 1992, s. 206-207.

³ M. Ertuğrul Düzdağ, Mehmet Akif Hakkında Araştırmalar II, M. Ü. İFAV Yayınları, İstanbul, 2000, s. 42-45.

⁴ İ. Hakkı Şengüler, Mehmet Akif Külliyyatı 10. cilt, Hikmet Neşriyat, İstanbul, s. 279.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/12 Fall 2014

Eserlerinde milleti, gerçek Müslümanlığa çağırır. Aşağıdaki beyitler Akif'in İslamcılık görüşünü yansıtmaktadır:

*Demek İslam 'ın ancak namı kalmış Müslümanlarda,
Bu yüzdenmiş demek hüsrân-ı milli son zamanlarda.
Eğer çiğnenmek isterseler seylab-ı eyyama;
Rücu etsinler artık Müslümanlar Sadr-ı İslam 'a.
O devrin yadı nuranuru bi payan şehamettir
Mefahir onların tarihidir, ümmet o ümmettir.⁵*

Yukarıdaki beyitlerde görüldüğü gibi Akif, kötü gidişatın, İslamiyet'i tam olarak anlayamamaktan kaynakladığını düşünmektedir.

Bunun yanında Akif, İslam'ın içtihat kurumu ile güncellenmesi ve bu sayede halkın cehaletinden beslenen ulemanın elinde bir iktidar aracı olmaktan çıkarılıp, birincil kaynaklar yoluyla İslam'ı tanımlarını istemiştir. Bu durum, Safahat adlı eserinde derlediği şiirlerinde açıkça görülmektedir. Sebülü'r-reşad'ın daha ilk sayılarında "has ve sahih İslam" görüşünü kaleme alan Mehmet Akif; Kur'an, hadis ve sünnet içeriğinden başka İslam'a ve şeriata kaynaklık edecek hiçbir şeyin veya kimsenin bulunmadığını, yine bunlardan örnekler vererek yazmış⁶, ulemanın cehaletinden ve içtihadın gerekliliğinden şu şekilde söz etmektedir.

*İlmin o muazzam namına yemin ederim ki Cenab-ı Peygamber nasa-bugün
ulema arasına sokulan bazı cühelanın yaptığı kadar değil, onun yüzde biri
kadar olsun- servet'i, sa'yi ve ameli istihkar ve emretmiş olsaydı, ashab
arasında ağniya şöyle dursun, habbeye malik olan bile bulunmazdı.⁷*

*Çalış dedikçe şeriat, çalışmadan durdun,
Onun hesabına birçok hurafe uydurdun
Sonunda bir de tevekkül sıkıştırıp araya
Zavallı dini çevirdin onunla maskaraya.⁸*

Akif halk arasından ortaya çıkmış bir sanatçıdır. Şair eserlerinde milletin içinde bulunduğu durumu iyi gözlemlemiş ve çözüm önerileri sunmuştur. Halkın genel tedavisini İslam ilkelerine sıkı sıkı bağlanmakla olacağı fikrini savunmuştur. Gidişatın ancak İslam ile değiştirebileceği fikrindedir. Aşağıdaki beyitler bunu kanıtlar mahiyetindedir:

*Doğrudan doğruya Kur'an'dan alıp ilhamı,
Asrın idrakine söylemeliyiz İslam 'ı.*

Bu beyitte, gerçek kaynağın İslam kaideleri olduğunu, başka bir şeye gerek olmadığını belirtmektedir.

⁵ Mehmet Akif Ersoy Safahat, 5. Kitap (Hatıralar), Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, 1992, s. 339.

⁶ Efecan İnceoğlu, Türkiye'de Siyasal İslamcılığın Evrimi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2009, s.21.

⁷ İsmail Kara, Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi Cilt I, Kitapevi yay. 1997, s. 407.

⁸ Mehmet Akif Ersoy Safahat, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, 1992, s.250-251

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/12 Fall 2014

*İnmemiştir hele Kur'an, bunu hakkıyla bilin,
Ne mezarlıkta okunmak, ne de fal bakmak için.*⁹

2. Mehmet Akif: Sırat-ı Müstakim ve Sebilü'r-reşad Mecmuaları

Sırat-ı Müstakim mecmuası, Ebu'l-Ula Zeynel Abidin ve Eşref Edip tarafından 14 ağustos 1908 yılında yayın hayatına başlamıştır. 1912 yılına kadar Sırat-ı Müstakim ismiyle yayınlanan mecmua, bu tarihten sonra Sebilü'r-reşad ismiyle yayın hayatına devam etmiştir.

Mehmet Akif eserlerini İslamcı görüşün yayın organı olan mecmualarda yayınlamakta idi. Bu yayın organları; "Sırat-ı Müstakim ve Sebilü'r-reşad" mecmualarıdır. Bu dergiler sadece Akif'in değil, dönemin İslamcılık fikrini savunan bütün sanatçıların sözcüsü olmuştur.

1908'de Sırat-ı Müstakim Mecmuası'nın başyazarlığını üstlenmiş¹⁰ olan Mehmet Akif, derginin amacını şu şekilde açıklamıştır; "Mecmuamız bir İslam mecellesidir. Onun için ulûm-i İslamiye'nin rûkn-i esasîsini teşkil eden tefsir-i şerife kısm-ı ilmînin birinci babını kastediyoruz..."

... Mecmuamız mümkün mertebe tefsir-i şerif ilminin ihyasına çalışacak, mektep ve medreselerimizde tadrîs edilmelerine terğîb etmekten halî kalmayacak, bu babda ayrıca makaleler neşredecektir.

Bilhassa bütün mekteplerimizde, medreselerimizde tefsir-i şerif dersleri ve usûl-i tadrîsleri hakkında tenkitler yazılacak, talebenin bu babda her türlü şikâyetleri enzâr-ı âmmeye arzedilecektir"¹¹ açıklamasını yaparak derginin hedef ve gayelerini dile getirmiştir.

Sırat-ı Müstakim ve Sebilü'r-reşad mecmuaları, Kurtuluş Savaşı'nda çok büyük hizmetler göstermiştir. Mecmular Türkiye ile İslam cumhuriyetleri arasında köprü vazifesi görmüştür. Bu mecmualar yayın hayatı boyunca dini, milli, siyasi, edebi ve içtimai konularında eserler vermeye çalışmıştır. Akif, bu dergiler aracılığıyla halkın içinde bulunduğu buhranlı durumu ve kurtuluş yollarını dile getirmiştir. Dergiler, yazar ile halk arasında bir köprü rolü üstlenmiştir.

Mehmet Akif'in yazmış olduğu; "Safahatı Hayattan, İstibdat, Bir gün Evvel, Sıratı Müstakim Dergisi, 1908. İki Gün Sonra, Sıratı Müstakim Dergisi, 1909. Tefsiri Şerif, Sebilürreşad Dergisi, 1912. Fatih Kürsüsünde Mevize, Sebilürreşad Dergisi, 1912. Beyazıt Kürsüsünde Mevize, Sebilürreşad Dergisi, 1912." gibi yazılar dönemin İslamcı kesimin basın-yayın organı olan Sebilü'r-reşad ve Sırat-ı müstakim dergilerinde yayımlanmıştır.

3. Milli Mücadele Döneminde Mehmet Akif

Mondros Ateşkes Anlaşmasından sonra İtilaf devletleri, yurdumuzun dört bir yanını işgal etmeye başlamıştır. Halk savaştan yorulmuş, askerler terhis edilmiştir. Türk milleti, yeniden harekete geçerek Kurtuluş Savaşı'nı başlatmıştır. Bu durum karşısında herkesin bir sorumluluk alması gerekmektedir. Akif de kendi üzerine düşeni yapmış ve milli mücadele saflarına katılmıştır.

Mehmet Akif, Milli mücadele döneminde önemli rol oynayan şairlerimizden biridir. Gerek yazdığı şiirlerle (Çanakkale Şehitlerine, İstiklal Marşı), gerek ise verdiği vaazlarla (Fatih Kürsüsünde) milli mücadele döneminin kilit şahsiyetlerinden biri olmuştur. Akif'in şiirlerine baktığımız zaman, milli mücadeleyi destekleyecek pek çok mahiyette şiirleri vardır. Bunun en büyük örneği "Çanakkale şehitlerine" adlı şiiridir.

⁹ Mehmet Akif Ersoy Safahat, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, 1992, s. 11.

¹⁰ İsmail H. Şengüler, Mehmet Akif Külliyyatı 10. cilt, Hikmet Neşriyat, İstanbul, 1998, s. 322.

¹¹ Davut Ayduz, Sırat-I Müstakim ve sebilü'r-reşad Mecmualarında Çıkan Tefsirle İlgili Yazılar, Altınoluk Dergisi C-1. 1986, s.28.

Akif ve arkadaşları Sebilürreşad degisi ile halka ümit ve iman aşılamaaya çalışmıştır. Akif, kendi değer yargılarının özünü oluşturduğunu düşündüğü İslam'ı referans almanın bir kurtuluş çaresi olması için dinin hayata esas kılınmasını önermiştir.¹²

Mehmet Akif, Müslümanların hür olması gerektiğini her fırsatta dile getirmektedir. Bu konu hakkında; “Müslümanlar hür olmalıdır fert, cemiyet veya millet olarak hür ve istiklaline sahip olmayan Müslümanlar, tam Müslüman sayılmazlar. Müslüman olmayanların Müslüman olanlar üzerindeki hâkimiyeti, kayıtsız şartsız reddedilmelidir. Bir yerde hâkimiyet Müslümanların elinde değilse, bunu elde etmek için çalışmak her Müslüman'a farzdır”¹³ diyerek İslam toplumlarının gayr-i Müslimlerin boyunduruğu altında yaşayamayacağını belirterek, bağımsızlık için mücadelenin önemine dikkat çekmektedir. Akif, kazanılan bağımsızlığın islami kurallar çerçevesinde yaşanılması gerektiğini düşünmektedir.

Akif, hem şiirleriyle hem de Anadolu'nun çeşitli şehirlerinde verdiği vaazlarıyla milli mücadeleyi desteklemiştir. Anadolu'da özellikle Balıkesir'deki Zağanos Paşa Camii ve Kastamonu'daki Nasrullah Camii¹⁴'ndeki vaazları ile halkı milli mücadeleye çağırmıştır. Aşağıda Akif'in Zağanos Paşa Camii'ndeki vaazlarının bir kısmına yer verilmiştir.

Akif Milli Mücadele'yi destek için Balıkesir'e gitmiştir ve buradaki Zağanos Paşa Camii'nde vaazdan önce cemaate aşağıdaki şiiri okuyarak, halkı vatanın bağımsızlığı için mücadeleye çağırmıştır.

*Cihan alt üst olurken seyre baktın öyle durdun ya,
Bugün bir serseri, derbedersin kendi yurdunda.*

*Hayat elbette hakkın... Lakin ettir haykırıp ilhaak;
Sağırdır kubbeler, bir ses duyar: davayı istihkaak.*

*Desen bin kere “insanım” o, kanmaz, hem niçin kansın?
Hayır, hürriyetin hakkın masum oldukça insansın?*

*Bu hürriyet, bu hak bizden bugün ahengi sa'y ister;
Nedir üç dört alın, Bir yurdun ahından boşansın ter...¹⁵*

Daha sonra Akif camideki vaazında, Al-i İmran Suresi'nin 100-104 ayetlerini okuyup anlamlarını vererek (Hepiniz Allah'ın ipine sınımsız sarılınız sakın aranızda ayrılık gayrılık girmesine izin vermeyiniz), halkın içinde bulunduğu durumdan ancak birlik ve beraberlikle çıkabileceğini dile getirmiştir. Bu birlik ve beraberliğin ancak İslam birliği altında oluşabileceğini ifade etmiştir. Akif, Zağanos Paşa Camii'ndeki vaazının devamında “hayat herkesin hakkındır, evet, Allahın bütün yaratıkları yaşama hakkına sahiptir fakat haklı olmak başka var olan hakkı savunmak yine başkadır. Bizde güçlü olabilmek için birleşmeli ve öyle mücadele etmeliyiz. Ona göre memleketi kurtarmak

¹² Tahsin Yıldırım, Milli Mücadele'de Mehmet Akif, Selis Kitaplar, İstanbul, 2007, s. 128-129.

¹³ M. Ertuğrul Düzdağ, Mehmet Akif Hakkında Araştırmalar II, M. Ü. İFAV Yayınları, İstanbul, 2000, s. 44.

¹⁴ Mehmet Akif'in Nasrullah Camii'ndeki konuşması ile ilgili ayrıntılı bilgi için bakınız, Yaşar Semiz, Milli Mücadele ve Mehmet Akif, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

¹⁵ Mehmet Akif Ersoy Safahat, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, 1992, s. 442.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/12 Fall 2014

ve namert taarruza karşı çıkabilmek için kadın, erkek, çoluk çocuk, ihtiyar herkes topyekün mücadele etmelidir. Bu her fert için farz-ı ayindir.”¹⁶ Vaazıyla içinde bulunulan duruma dikkat çekmekte ve kurtuluş yolu olarak birlik ve beraberliği göstermiştir. Vaazın devamında Akif, insanların içinde bulunduğu bu durumun sebeplerini şöyle açıklamıştır. “Çünkü analarımız, babalarımız, hocalarımız, siyasetçilerimiz, edebiyatçılarımız, şairlerimiz, yazarlarımız millete ümit ve çalışma isteği değil ümitsizlik aşıladılar. Ben büyüklerimden –Biz yaşayamayız, Avrupa ilerledi. Siz çok kötü günler göreceksiniz sözlerinden başka bir şey duymadım diyen Akif, bütün bu lafları ederken Allah’ın kitabını hiç düşünmediğimizi, oysa Allah’ın kitabında ümitsizlik ve azımsızlıktan sakınmaya çağırıldığını belirtir ve konuşmasını şu ayetle güçlendirir.

“... Oğullarım, gidiniz Yusuf’la kardeşlerini araştırınız. Sakın Allah’ın inayetinden ümidinizi kesmeyiniz. Zira biliniz ki kâfirlerden başkası Allah’ın inayetinden ümidini kesmez (Yusuf Suresi, ayet 87).”

Demek ki bir müslümanın Allah’ın inayetinden, merhametinden ümidini kesmesi küfürdür. Müslümanların ayrılık ve bölücülük çıkarabilecek en ufak söz ve davranıştan kaçınması gerektiğini belirten Akif, fırkacılık ve komitacılığın artık ortadan kalkması ve el birliğiyle vatanın savunulması gerektiğini belirtti ve “emin olunuz ki, canla başla çalışarak aradaki ayrılık sebeplerini kaldıracak olursak, vatani da dinimizi de kurtarırız” dedi. Bu şekilde İstanbul’da Kuvayı Milliye hareketinin bir ittihatçılık hareketi olduğunu iddia edenleri uyaran Akif, yaptıkları propagandanın doğru olmadığını vurguladıktan sonra halkı şu şekilde vatan savunmasına çağırdı. “Bu hareketin, bu hizmetin sadece din ve vatan savunmasına yönelik olduğu, dost ve düşman tarafından anlaşılmalıdır. Yani bu mücadelenin herhangi bir çıkar için yapılmadığını, en yakınımızdaki ile en uzaktaki dahi bilmelidir. Bu görünüm sarsacak en ufak söz ve davranış hoş karşılanmamalıdır. Çünkü hepimizin amacı bir ve bellidir. Amacı, hedefinden saptıracak bir girişim, -Allah korusun- birliğimizi zedeleyebilir.

Hepimizin bir vatan borcu, bir dini borcumuz vardır ki, onu ifa etme hususunda ufacak bir ihmal bile caiz değildir. Bu konuda hiçbirimiz kösemize çekilip seyirci kalamayız. Çünkü düşman kapıya dayanmış ve namusumuzu çiğnemek istiyor. Bu namert saldırıya karşı koymak, kadın-erkek, çoluk-çocuk, genç-ihtiyar her fert için farz-ı ayin olduğu, bir an için bile unutulmamalıdır.

Bugün herkes varını yoğunu ortaya koymak zorundadır. Allah’ın yüce olan ismini yüceltmek için Karesi’nin (Balıkesir) kahraman evlatları, vaktiyle ne büyük kahramanlık göstermişlerdi, bunu hepimiz biliyoruz.

Rumeli’yi baştan başa feth edenler hep bu topraklarda yetişen yiğitlerdi. Bugün sizler o kahraman ecdadın torunları olduğunuzu ispatlamalısınız. Anadolu’yu savunmak için, diğer vilayetlere öncülük etme şerefini de siz almıştınız. İnşallah vatanın bağımsızlığı, mutluluk ve refahı, dünyalar durdukça duracaktır.¹⁷ Vaazını bitiren Akif, camideki binlerce insanın gönlüne vatan sevgisini, birlik ve beraberlik duygusunu aşıladı. Camiyi dolduran insanların bu zor günlerde birlik ve beraberliğine dikkat çeken Akif, onların ancak İslam bayrağı altında bütün olabileceğini düşünerek vaazlarını bu doğrultuda vermeye çalışmıştır.

Mehmet Akif, Anadolu’nu birçok şehrini (Balıkesir, Ankara, Burdur, Konya, Kastamonu, Eskişehir ...) karış karış gezerek halkı milli mücadeleye destek olmalarına davet etmiştir. Gittiği birçok şehirde, camilerde verdiği vaazlara uzak yakın demeden birçok Anadolu insanı katılmış, vatan toprağının içinde bulunduğu müşkül durumu Akif’in ağzından öğrenmişlerdir. Akif, vaazları ile içinde bulunulan durumundan bir an önce el birliği ile kurtulması gerektiğini ifade etmiştir.

¹⁶ Abdulvahit İmamoğlu, Mehmet Akif’in Vaazlarındaki Milli Mücadele Ruhu, s.1.

¹⁷ Yaşar Semiz, Milli Mücadele ve Memet Akif, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul s.403-405.

4. Mehmet Akif ve Siyaset

Mehmet Akif, her şeyi olduğu gibi siyaseti de İslam'a, imana ve vatana hizmet için istemiş, bunun dışında siyasi meselelere eğilmemiştir. Akif'e göre, İslamiyet devlet dini olarak muhafaza edilmeli, millet İslam ahlakına sıkı sıkı sarılmalıdır.¹⁸

Günlük ve değişken politikanın daima dışında kalmış siyasi çekişmelerden nefret etmiştir. Menfaati esas alan siyasetin nasıl canavarlaştığını yakinen gördüğü için, siyasetten Allah'a sığınır. "Meşrutiyet'in ilanından sonra, nasılsa İttihat ve Terakki'ye girmişti. Fakat siyasetle meşgul olmazdı. İttihat ve Terakki'ye girişi de mühim bir hadisedir. Kendisine yemin teklif edince, kayıtsız-şartsız cemiyetin emrine itaat edemeyeceğini söylemiştir. Onun bu salâbeti, yemin tarzının değiştirilmesine sebep olmuştur".¹⁹

Akif'in siyaset anlayışı, daha çok gündelik siyasete girmemekle beraber her daim muhaliftir. Kaleme aldığı şiirlerinde Abdülhamit, Reşat ve Vahdettin'e eleştiriler yönelmiş, Meşrutiyet dönemi boyunca üyesi olduğu İttihat ve Terakki'den daha sonra ayrılmış, muhalefetini hem fırkaya hem de Hürriyet ve İtilaf Fırkası'na yöneltmiştir.

Kafes arkasında hanımlar gibi saklanıyordu Hamid

(...) Değil mi saklanıyorsun, demek ki korkudasın

(...) Değil mi korkudasın, var bir kabahatin mutlak

(...) Bir muhalif hava yok, dinlediğin aynı sada;

'zat-ı saminize millet de hükümet de feda'.²⁰

"Allah'a sığınırım şu siyasetten, siyaset sözünden, siyaset manasından, siyaset sözünün ağızdan çıkan her harfinden, siyaset namına içten geçen her hayalden, siyaseti öğrenen yahut siyasetle aklını bozan yahut siyasetle akıllaşan herkesten, siyaset kelimesinin kökünden ve o kökten çıkan iştikakların hepsinden Allah'a sığınırım".²¹ Burada görüldüğü üzere Akif, siyasetin hiçbir şekline ilgi duymamakta, siyasetten kaçmaktadır. Bununla beraber Akif, yeni Mecliste Burdur milletvekilliği yapmıştır. Bu durumdan zamanla rahatsız olmuştur.

Akif siyasetten niçin bu kadar şiddetle kaçınıyordu? Bunun sebeplerinden biri, kendi menfaati için bir şeyler yapmak istemiyordu. Doğruyu ne pahasına olursa olsun her zaman savunurdu ve kabul ederdi. Diğer sebebi ise, köklü ve sağlam bir iman ve irşad vazifesinin diğer yollarla (Sırat-ı müstakim ve Sebilürreşad degileriyle) yürüyeceğine inanması.

Dilencilikle siyaset döner mi, hey budala?

Siyasetin kanı: Servet, hayatı: Satvettir;

Zebun-kuş Avrupa bir hak tanır ki: Kuvvettir.

Akif siyasetle ilgili bu şiirinde, dilencilikle siyasetin yürütülemeyeceğini, kuvvetli olmak gerektiğini söylemektedir.

Sonuç

Mehmet Akif, her yönüyle muhteşem bir şair olduğunu tekrar bize kanıtladı. O, hayatı yaşayışıyla, fikirleriyle, duruşuyla bir örnek insandır. Yukarıda verdiğimiz bilgiler ışığında Akif,

¹⁸ A. Vehbi Vakkasoğlu, İslam Şairi Mahmed Akif, Yeni Asya Yayınları, İstanbul, 1980, s. 126.

¹⁹ Hilmi Yücebaş, Bütün Cepheleriyle Mehmet Akif, İstanbul, 1958, s.34.

²⁰Efecan İnceoğlu, Türkiye'de Siyasal İslamcılığın Evrimi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2009, s.23-24.

²¹ A. Vehbi Vakkasoğlu, İslam Şairi Mahmed Akif, Yeni Asya Yayınları, İstanbul, 1980, s. 127.

hayatının her anını bu halka adanmış bir halk şairidir. Halkı için en iyi yaşamı isteyen şair, onlar için Asr-ı Sadeet zamanındaki yaşamı dilemiştir. Bunun da ancak İslam kaidelerine göre hareket edilerek ulaşacağını belirtmiştir. İslam'ı gerçek bir şekilde yaşayan topluluk haline getirilmesini hedeflemiştir. Bundan dolayı İslamcılık fikrini savunmuş ve eserlerini bu doğrultuda vermiştir.

Milli Mücadele'yi destekleyen Akif, bu zaferin ancak iman ile kazanılacağı fikrindedir. Akif, mutlak zaferin yürekleri iman dolu askerlerle kazanılacağını bildiği için, Anadolu'nun çeşitli şehirlerini gezerek, camilerde vaaz vererek, halkı bu zafere imanla hazırlamak istemiştir. Camilerde, vaazlarından önce şiirlerinden de beyitler okuyarak halkın içindeki o kudretli imanı ortaya çıkarmaya çalışmış, halkı birlik ve beraberliğe davet etmiştir.

Akif, siyasete girdiği zaman bile gerçek doğruları söylemekten asla çekinmemiştir ve her zaman hakkın yanında olmaya çalışmıştır. Ancak siyasetin bu yalanlarını görünce milletvekilliğinden istifa etmiştir. Siyasetten ve siyaset kelimesinden uzak durmaya çalışmıştır. Akif ve siyaset iki zıt kutup gibidir. Birbirinden kaçmaya çalışırlar. O siyasetten Allah'a sığınan bir şairdir ve şair olarak kalacaktır.

Son olarak Akif için, doğruyu ve güzeli hem duymuş, hem duyurmuştur. Bildiğini asla saklamamıştır. Vatani ve kendi medeniyetinin insanı için çırpınmış ve asla yıkılmamıştır. Akif, yılmak bilmeyen bir "gerçek" adamdır.

KAYNAKÇA

- AYDÜZ, D., (1986), Sırat-ı Müstakim ve sebilü'r-reşad Mecmularında Çıkan Tefsirle İlgili Yazılar, (www.if1.sakarya.edu.tr/degi/dergi_1/.../dayduz.pdf)
- BAŞ, S., (2012), Bir Merhamet Şairi Olarak Mehmet Akif, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/2 Spring.
- ÇANTAY, H. B., (1966), Akifname, İstanbul.
- DÜZDAĞ, M. E., (2000), Mehmed Akif Hakkında Araştırmalar II, M.Ü. İFAV Yayınları, İstanbul.
- ERİŞGİL, E., (1986), İslamcı Bir Şairin Romanı, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara.
- ERSOY, M. A. (1992), Safahat, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul.
- İNCEOĞLU, E., (2009), Türkiye'de Siyasal İslamcılığın Evrimi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- İMAMOĞLU A., Mehmet Akif'in Vaazlarındaki Milli Mücadele Ruhu, Mehmet Akif Araştırmaları, <http://www.mehmetakifarastirmalari.com/>
- KARA, İ., (1997), Türkiye'deki İslamcılık Düşüncesi Cilt I, Kitapevi yay.
- KARABACAK, M., (2014), Mehmet Akif Ersoy'un Kurtuluş Savaşı Zamanında Yaptığı Vaazlarda Kullandığı Hadislerle İlgili Bir Değerlendirme / An Assessment On Hadiths Used By Mehmet Akif Ersoy In His Preaches In The Era Of War Of Independence Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 9/8 Summer 2014.
- OBA, E., (2014), Bağımsızlık Devri Özbek Edebiyatı / Independence Era Uzbek Litareture, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 9/3 Winter 2014.
- SEMİZ, Y., (2008), Milli Mücadele ve Mehmet Akif, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- ŞENGÜLER, İ. H., (1998), Mehmed Akif Külliyyatı 10. Cilt, Hikmet Neşriyat, İstanbul.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/12 Fall 2014

-
- TİMURTAŞ, F. K., (1962) Mehmet Akif ve Cemiyetimiz, Yağmur Yayınevi, İstanbul.
- VAKKASOĞLU, A. V., (1980), İslam Şairi Mehmed Akif, Yeni Asya Yayınları, İstanbul.
- YILDIRIM, T., (2007), Milli Mücadele’de Mehmet Akif, Selis Kitaplar, İstanbul.
- YÜCEBAŞ, H., (1958), Bütün Cepheleriyle Mehmet Akif, İstanbul.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/12 Fall 2014

